

MARTİN HEIDEGGER VE NASYONEL SOSYALİZM: O BİR NAZİ MİYDİ?

Nurhayat ÇALIŞKAN AKÇETİN¹

Öz: Bu çalışma, M. Heidegger'in Nasyonal Sosyalizm ile ilgili düşüncelerini ve Heidegger'in bir Nazi olup olmadığı hakkındaki tartışmaları ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Birinci dünya savaşı sonrasında Avrupa'da, ekonomik ve siyasi sistemler bir kargaşa içindedir. Almanya, yaşanan savaşlar ve Versailles antlaşmasından sonra çok ağır şartları kabul etmek zorunda kalmıştır. Bundan dolayı Almanya'nın, Amerika ve Rusya'nın pençesinde olduğu görüşü yaygındır. Bu ortamın bir sonucu olarak Almanya'yı bu kötü gidişattan kurtarmak için Nasyonal Sosyalizm ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Kendisi de bir Alman olan Heidegger, Nasyonal Sosyalizm'e ve Nasyonal Sosyalizm'in kurucusu olan Adolph Hitler'e hayranlığını birçok kez dile getirmiştir. Çünkü ona göre sadece özel bir sosyalizm, Almanya'yı komünist materyalizmden ve kapitalizmin ücretli köleliğinden kurtarabilir. Temelde ırkçılığa dayanan ve Alman ırkının üstün ırk olduğuna inanan Hitler, kurduğu bu ideoloji ile çöküşü tersine çevireceğine, Almanya'nın ruhunu dirilteceğine ve ülkeyi teknolojik nihilizmden kurtaracağına inanmıştır. Hitler'in kendine ve ideolojisine inanan, halktan ve bilim dünyasından çok sayıda insan vardır. Dolayısıyla hem politik hem de ideolojik anlamda güçlenmiştir. Üniversitelere büyük önem veren Hitler, aydın kesimin partiye katılmasıyla hedeflere daha çabuk ulaşacağı kanaatindeydi. Bu yüzden Heidegger'in desteğine büyük önem vermiştir. Heidegger ise, hem Nasyonal Sosyalistlere yönelik duyduğu sempati, hem de Yahudi olan meslektaşlarına ve öğrencilerine yönelik yaptığı yardımlar dolayısıyla her iki tarafın da tepkisine maruz kalmıştır.

Anahtar Sözcükler: Nasyonal Sosyalizm, Heidegger, Hitler, Irk, Yahudi.

MARTIN HEIDEGGER AND NATIONAL SOCIALISM: WAS HE A NAZI?

Abstract: This work is written in order to put forward M. Heidegger's views regarding national socialism and the debate on whether Heidegger is a Nazi or not. After the First World War, the economic and political

¹ Yrd. Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Seydikemer Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu. n.c.akcetin@gmail.com

systems were in turmoil in Europe. Germany was forced to accept very harsh provisions after the war and the Treaty of Versailles. Following this, it became a widespread view that Germany was in the grip of the USA and Russia. As a result of this environment, National Socialism emerges and develops so as to recover Germany from this miserable state. Heidegger, who is also a German, has expressed his admiration for National Socialism and its founder Adolf Hitler many times. For, according to him, only a particular kind of socialism can save Germany from the communist materialism and the wage slavery of capitalism. Being committed to racism and believing that the German race was superior to any other race, Hitler thought that the ideology he founded would reverse the collapse, would revive the spirit of Germany and save the country from a technological nihilism. There are many people from the public and the scientific world who follow Hitler and endorse his ideology. Thus he gains strength in terms of both politics and ideology. Attaching a great importance to universities, Hitler believes that the participation of the intellectuals in the party would enable them to reach the desired target more quickly. So he considers Heidegger's support as highly significant. Due to his sympathy for the National Socialists and his support for his Jewish colleagues and students, Heidegger has been subjected to the reactions from both sides.

Keywords: National Socialism, Heidegger, Hitler, Race, Jew.

Giriş

Nasyonal Sosyalizm Almanya'da iki dünya savaşı arasında gelişen otoriter ve totaliter bir sistemdir. Nasyonal Sosyalizm'in kurucusu Adolph Hitler (1889-1945) ailesini kaybettikten sonra Viyana'ya gitmiştir. Orada türlü yoksulluklar ve sıkıntılar yaşayan Hitler, kendisi bir Alman olarak aç ve işsiz dolaşırken, Alman ırkından olmayanların refah içinde yaşamalarını içine sindirememiştir. Daha o dönemde yapılması gerekenin toplumun organik ve derindeki bozukluklarına inmek olduğuna karar verir (Göze, 2000, s. 338-339). İki dünya savaşı arasındaki bu dönemde, Almanya'da ekonomik ve siyasi sistemler kaos içindedir (Skirbekk ve Gilje, 2006, s. 470). Hitler hem asker olarak savaşın zorluklarını yaşamış hem de ülkenin ekonomik durumundan dolayı sıkıntılar çekmiş ve çıkış yolunu kurduğu Nasyonal Sosyalist ideolojide görmüştür. Nasyonal Sosyalizm'de ırk, her şeyden önce gelir, devletin de üstündedir. Dolayısıyla bireye karşı halk, yığınlara karşı *Führer*, yani tek kişinin iktidarı ön plandadır (Skirbekk ve Gilje, 2006, s. 475-476). Çünkü ona göre halk, zayıf yöneticilere itaat etmemelidir. Görev, milletin huzurundaki şahsi sorumluluktan ibarettir (Hitler, 2016, s. 520). Hitler iyi bir şekilde kullandığı propaganda yöntemiyle, ilk başlarda Yahudilerden de destek almıştır. Ayrıca Almanya'nın sınırlarını genişletmiş, birçok işsize iş vermiştir.

Hitlerin iktidara gelişinden üç yıl önce Martin Heidegger (1889-1976) varoluşun gizemini yenileyerek *Dasein*'ın (*Oradaki-Varlık*) iç büyüklüğünü restore edecek güçlü bir lider arayışına girmiştir. Çünkü Heidegger'e göre Almanya'yı sadece güçlü ve büyük bir lider, bir yandan *total sosyal kaos ya da*

total teknolojik düzen (Sovyet Komünizmi), diğer yandan *gezegen ölçekli teknolojik totaliteryanizm*'den kurtarabilirdi. Ona göre Almanya, Rusya ile Amerika'nın pençesindeydi. İşte Heidegger'in Hitler'e ve Nasyonal Sosyalizme bağlanmasına neden olan şey, endüstriyel teknolojiyle yeni bir ilişki kurarak tükenmişlikten kurtulmak için radikal bir değişikliğin olması gerektiği yönündeki düşüncesi idi. Çünkü ona göre modernite ve endüstriyel teknoloji ne Marxist ekonomik teorilere ne de liberal serbest piyasa ideolojisine göre açıklanabilir. "*Yeryüzünün endüstriyel dönüşümü dünyayı dönüştüren gizli bir gücün empirik tezahürüydü*" sadece. Nasyonal Sosyalist devrim ise, üçüncü bir yol öneriyordu. Bu yol ona göre Almanya'ya radikal bir alternatif de sunuyordu. Ne kapitalist endüstriyalizm ne de komünist endüstriyalizm kurtuluşu gerçekleştiremezdi. Heidegger, Nasyonal Sosyalizm'in Almanya'nın ruhunu dirilteceğine ve teknolojik nihilizmden kurtaracağına inanıyordu (Zimmerman, 2011, s. 77-80). Heidegger'e göre asıl olan şey Alman ırkına yakın olan, fakat bu ırkın kendine yabancılaşması idi. İşte bu yüzden dönüşüm bu noktada olmalıydı (Skirbekk & Gilje, 2006, s. 577).

1933 yılında seçimle göreve gelen Hitler yavaş yavaş sistemi kendi istediği şekle sokmaya başlamıştır. Siyasi parti ve sendikalar kapatılmış, hak ve özgürlükler askıya alınmıştır. Artık Hitler Almanya'sında herhangi bir makamda görev alabilmek için Nasyonal Sosyalist Partiye üye olmak zorunludur. Bilim adamlarının da bu partinin içinde olmasına önem veren Hitler, parti aracılığıyla Heidegger ile de görüşmüştür. Heidegger, partinin hiçbir toplantısına katılmayıp, etkinliklerinde yer almamak koşuluyla parti yetkililerinin üye olması yönündeki isteklerini kabul etmiştir. Daha sonra Freiburg Üniversitesinde rektörlüğe atanan Heidegger, bakanlığın Nazi yetkililerinin giderek artan bir şekilde üniversitenin iç işlerine müdahale etmeye başlamasından rahatsız olmuştur. Bunun üzerine görevinde on ay kaldıktan sonra istifa eden Heidegger, yeni gelen rektörle çalışmayı da reddetmiştir. Çünkü kendisinden sonra gelen rektör seçimle gelmeyip, bakanlıkça atanmıştır. Hatta Nazi basını da bu yeni rektörü Freiburg Üniversitesinin ilk Nasyonal Sosyalist rektörü olarak selamlamıştır (Pöggeler ve Alleman, 1994, s. 97-98). Bunun akabinde 1933'ten sonra parti tarafından izlenmeye başlayan Heidegger, buna rağmen öğrencilerinin deyimiyle derslerinde partiye karşı muhalefetini sergilemeye devam etmiştir. Fakat ne Nasyonal Sosyalizm'e, ne de farklı ırktan olanlara karşı yapılan zulümlere tam bir tepki gösterebilmiştir. Durduğu tarafı tam olarak belki kendisi de netleştiremediği için, her iki taraftan da tepki çekmiştir.

1. Nasyonal Sosyalizm

Nasyonal Sosyalizm "*Almanya'da Hitler tarafından kurulan ve temelde ırkçılık, sosyalizm, milliyetçilik, halk ve üstün lider fikirlerine dayanan faşist görüş ve yönetim sistemi*"dir (Cevizci, 1999, s. 616). Uluslararası toplumculuk anlayışına karşı ulusal toplumculuk anlamında ileri sürülmüş ve Hitler'in partisini adlandırmıştır. İdeoloji olarak ilkin Feder (1920) tarafından ileri sürülmüş, Hitler tarafından ele alınmış (1925), Alfred Rosenberg (1893-1946) tarafından

sözde bilimsel bir temele oturtulmaya çalışılmıştır. Bu ideoloji, her biri çok daha eskiden ileri sürülmüş olan şu düşüncelerin karmasından meydana gelmiştir: Irkçılık (Gobineau, Chamberlain), insanüstü (Friedrich Nietzsche (1844-1900)), otoriter ve totaliter devlet (Fichte, Hegel) Yahudi düşmanlığı (Lueges) (Hançerlioğlu, 1976, s. 222).

Hitler Alman toplumunda baş gösteren çöküşü durdurmak ve kaybedilen toprakları yeniden kazanmak istemiştir. Ona göre bunu başarmak ülkenin başına geçmekle mümkündür. Bu yüzden *Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi*'ni kurup, bu partiyle seçimlere girmiştir. İlkinde mecliste çoğunluğu sağlayamasa da ikincisinde başbakan olmayı başarmıştır. Ancak ona göre seçimler, hiçbir zaman yeteneklileri iş başına getirmemektedir. Bu yüzden Hitler seçimle iş başına gelse de, hissettirmeden sistemi kendi istediği şekle, yani otoriter ve totaliter bir şekle sokmuştur. Muhalefeti yok edip, sendikaları kapatmış, bütün siyasi partilerin faaliyetlerine son vermiştir. Bu yolda propaganda en önemli araçtır. Çünkü kitleleri ikna etmek onun için çok önemlidir. Ona göre yurttaş demek, Alman kanı taşımakla eşdeğerdir. Birey onun için kolektif bir kişiliktir, yani bütünün içinde erir. Bireyin devlete karşı ileri sürebileceği hakları yoktur. Amacı bütün Almanları içine alan bir devlet kurarak, bu üstün ırkı koruyup geliştirmektir. *Kavgam* adlı kitabında Birinci Dünya Savaşı sonrasında imzalanan barış antlaşmasının Almanları düşürdüğü durum ve verilen tepkilerle ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Versailles'ın bir ayıp ve utanç olduğunu, bunun milletimize karşı işlenmiş bir gasp hareketi oluşturduğunu anlatmak ve durumu daha iyi ve daha açık bir şekilde aydınlatmak için burjuva sınıfı bugüne kadar hiçbir şey yapmamıştı. Bugün ırkçı geçinenleri ben o sıra hiçbir tarafta görmedim (Hitler, 2016, s. 453).

Hitler, Almanya'nın uğradığını düşündüğü bu haksız uygulamadan kurtulması için harekete geçer. Ancak mevcut sistemle bunu gerçekleştiremeyeceğini düşünür. Bu yüzden yeni bir ideoloji gereklidir. Bu ideoloji ise ırkçılığa dayanmalıdır. Çünkü Nasyonal Sosyalizm fikrinin temelini bakıldığında bir takım ırkçı görüşlere rastlanır. Örneğin, Sosyal Darwinizm'e göre zayıf ve güçlü ırklar-toplumlar vardır ve hepsinin yaşamı güçle belirlenir, devlet de zayıfları korumaya çalışmamalıdır ki doğal ayıklanma işleyebilsin. Bu düşünce Hitler'e teorik anlamda kaynaklık etmiştir (Macit, 2006, s. 48). Yine Johann Gottlieb Fichte'nin (1762-1814) eğitim üzerine görüşleri de Hitler'e kaynaklık etmiştir. Fichte eğitimi, Alman özünü ve kültürünü koruyacak ve geliştirecek bir temel üzerine oturtur. Bu eğitim modeliyle Alman ulusunun özü bulunacaktır. Yurttaşlara vatanseverlik maksadıyla, milliyetçilik kazandırılmalıdır. Yine Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831), devleti, bireyin karşısında mutlak hakka sahip bir varlık olarak görmesiyle Nasyonal Sosyalizm'in teorik çerçevesinin oluşmasında etkili olmuştur. (Macit, 2006, s. 54-56). Çünkü Hegel, bireyi toplumdan ayrı düşünmez.

Görüldüğü gibi Nasyonal Sosyalizm denince akla gelen ilk şey ırk öğretisidir. Doğu'nun, ırksal alt grubu olarak sınıflandırılan Slavlar (Polonyalılar, Ruslar, Sırp lar vs.), Batı'nın üstün Germen halklarının alt tabakası olarak ilan edilmiş

ve Ari olmayan çeşitli alt insan gruplarıyla aynı düzeyde tutulmuştur. Avrupa'da yaşayanların en aşağı kategorisi ise, Avrupa asıllı olmayanlar, yani esas olarak Çingeneler ve Yahudilerdir (Davies, 2011, s. 57). Dolayısıyla bu öğretiyi kuzeyli ırkın, Alman ırkının üstünlüğüne dayanır. Fransız kontu Gobineau 'ari' ırka, 'aryan' insana üstünlük tanır. Ona göre, tarih de zaten ırkların birbiri üzerinde hâkimiyet kurma savaşıdır. Bunların dışında Romantizm ve Nasyonalizm de Nasyonal Sosyalizm için önemli kaynaklardandır. Almanya'da romantizm, nasyonalizm ve antisemitizm iç içe geçmişlerdir ve pek çok kişi bunlardan yeni bir şey üretmeye çalışmıştır. Hitlerin sanata karşı ilgisi, özellikle Richard Wagner'in sanatına karşı ilgisi büyüktür. Amacı Asya'ya karşı bir set, bir koruma oluşturmaktır. Ayrıca Almanya'nın dünya gücü olacağından bahsetmesi de Nasyonalizm'i andırır (Hühnerfeld, 2006, s. 103-105).

Hitlerin en büyük teorisini Rosenberg'dir. Rosenberg için bir ulusu birlik içinde tutmanın yolu ortak, bir düşman yaratmaktır. Bu düşman ona göre içte Yahudiler, dışta Bolşevik Ruslardır. Rosenberg, ırkın kendine yabancı her şeyi yok etmek zorunda olduğunu ileri sürer. Dünya tarihi aşağı ırklarla üstün ırklar arasındaki savaştan ibarettir. Irkları zehirleyen Marksizm, kapitalizm ve demokrasi, Yahudilerin yaratımı olan şeylerdir (Macit, 2006, s. 65). Ayrıca Oswald Spengler (1880-1936) Yahudilerin her girdikleri yerde mahvedici bir etkiye sahip olduğunu ve tarihi süreçte yok olacaklarını ifade etmiştir (Macit, 2006, s. 64). Ona göre ırkçı devlet, diğerlerinin arasından sıyrılarak kendini ve kuvvetini kabul ettirmiş tek bir hareketin aktif iradesiyle kurulmuştur (Hitler, 2016, s. 508).

Hegel tarihin her döneminde dünya tininin gerçek temsilcisi olan bir ulusun, diğerlerini yönetme hakkına sahip olduğunu düşünür. Bu da Hitler'in Almanların diğer ulusları yönetmesi gerektiği şeklindeki görüşüyle birebir örtüşür. Yine Nietzsche'nin 'üstün insan' tipi, Naziler tarafından 'Almanlar' diye okunmuştur (Macit, 2006, s. 59-65). Irkı en yüksek seviyeye taşıyan bir öğretiyi için birey ve onun değeri sadece materyalist olarak tahayyül edilebilir. Nitekim Hitler, bireyin değerinin olmadığını konuşmalarında sıkça dile getirmiştir.

Hitler Birinci Dünya Savaşı'nda asker olarak cephede de yer almıştır. Almanya'yı içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan kurtarmak için siyasete atılması gerektiği düşüncesiyle başlangıçta sosyalist çevrelere girmiştir. Ancak her zaman sendikaya girmekten kaçınmıştır. Çünkü sosyalistlere göre ulus, kapitalist sınıfın uydurduğu bir kavramdır. Aynı şekilde vatan düşüncesi ve yasalar da çalışan sınıfı sömürmek için burjuva tarafından araç olarak kullanılmıştır. Okullar bu sisteme yeni köleler ve gardiyanlar yetiştirir. Din onlara göre halkı daha iyi sömürmek için icat edilmişken, ahlak da aptalların inandıkları bir şeydir. Hitler bu görüşlere katılmadığı için sosyalizme sıcak bakmamıştır. Ayrıca ona göre kapitalizm, demokrasi ve sosyalizm Yahudilerin gerçekleştirmek istedikleri gizli amaçları için birer araçtır. O yüzden bunları anlamak Yahudileri anlamaktan geçer diye düşünür. Çözüm ona göre

milliyetçilik, dolayısıyla sınıf mücadelesi olmayan bir sosyalizmdir (Göze, 2000, s. 339-340).

Yahudi kanının yayılması ile her gün ırkımızda büyük bir yıkım oluyordu. Kanımızın böyle zehirlenmesi asırlarca devam ederse, ancak yüzyıllar sonra temizlenebilir. Irkımızın çöküşü sonucu, Alman milletinin üstün ırk özelliği ortadan kalkacak, sonuçta uygarlık kurma yeteneğimiz sıfıra inecekti, işte bütün bunlar düşünülmeli ve Yahudilerin bu işi sistemli bir şekilde yaptığının farkına varılmalıdır (Hitler, 2016, s. 550).

Ayrıca Hitler'e göre Yahudiler Alman halkını komünistleştirerek milli şuuru yok etmeye çabalamaktadırlar:

Yahudiler, Amerika Birleşik Devletleri'nin mali kaynaklarının hakimidir. Her yıl 120 milyonluk bir milletin üretim araçları, Yahudilerin kontrolü altına biraz daha geçiyor. Yahudi, Avrupa devletlerinin şimdiden kendi elinde güçsüz birer oyuncak olduğunu ve bunu Batı demokrasisi denilen şeyle veya Rus Bolşevikliği ile doğrudan elde ettiğinin farkındadır (Hitler, 2016, s. 604).

Hitler'e göre Yahudiler, bir zamanlar federalizm ile merkezîyetçileri birbirine düşürmüştür. Onlar birbiriyle uğraşp zayıf düşerken Yahudiler, kendi milletinin özgürlüğünü metalaştırarak, büyük ve uluslararası para dünyası adına Almanya'ya ihanet etmiştir. Ayrıca Yahudi kanının hızla yayıldığını söyleyen Hitler, eğer böyle devam ederse ancak yüzyıllar sonra temizlenebileceğini iddia eder. Bu da ona göre Alman milletinin üstün ırk özelliğini ortadan kaldıracaktır. Amacı tabii ki sadece Alman ırkını kurtarmak değildir. Ona göre üstün ırk olan Almanlara uygarlık kurma fırsatı da düşecektir (Hitler, 2016, s. 550).

Nitekim Hitler, "Tanrı, en kuvvetliyi, en büyük görevi yerine getirmekle yükümlü kılmıştır" demiştir (Hitler, 2016, s. 501). Bu maksatla sadece iç politika da değil, aynı zamanda dış politikada da çok saldırgan olan Naziler en şiddetli amaçlarını Doğu'ya yöneltmişlerdir. Çünkü Hitler Doğu Avrupa'yı Almanya'nın gelecekteki yaşama alanı olarak görmüştür. Amacı bütün Almanları Büyük Alman İmparatorluğu (Reich) içinde birleştirmektir. Doğu Avrupa'da ise, Slavlardan ve Yahudilerden oluşan alt bir sınıf yaşamaktadır. Bu sınıfın genetik yapısı, Almanları kitleler halinde oralara yerleştirerek iyileştirilmelidir. Tabi bunu yaparken de hastalıklı unsurlar ameliyatla kesilip atılmalı, yani öldürülmelidir. Ancak Doğu Avrupa Sovyetlerin de iktidar alanıdır. Bu yüzden Ruslarla da savaşan Hitler için, bu Yahudi Bolşevizm'inin yuvası dağıtılmalı, parçalanmalıdır. Dolayısıyla Naziler, önce Polonya, sonra Sovyetler Birliği olmak üzere Doğu Avrupa'da Alman işgalini başlatmışlardır (Davies, 2011, s. 57).

Hitlerin Avrupa'da yayılması büyük rahatsızlık yaratmışsa da yaşanan savaşlar sonucunda hem devletler hem de halklar çok büyük sıkıntılar içerisindeydi. Savaşacak gücü olmayan bu ülkeler Hitler ile Stalin'i karşı karşıya getirmeyi daha uygun görmüştür. Fakat karşılaşmada Stalin'in fazla dayanamayacağı düşüncesi hâkimdir. Beklenenin tersine savaş sırasında Rusya, ülkesinin geniş topraklarını ve iklimin sertliğini taktik olarak kullanıp, Alman ordularını Sibirya içlerine kadar çekmiştir. Çetin koşullarla baş edemeyen Alman ordusu Stalin'in

ordusu karşısında yenilir (Sander, 2013, s. 154-158). Nihayetinde Hitler, hayalindeki Büyük Alman İmparatorluğunu (Reich) kuramadığı gibi, hem teorisyen hem siyasi lider olarak sonuna kadar sadece Avrupalı kalmıştır.

Görüldüğü gibi komünizmin tersine, Nasyonal Sosyalizm'e, teorisini ve pratiğini ayrıntılarıyla geliştireceği bir yetmiş beş yıl başlanmamıştır. Nasyonal Sosyalizm, Reich'in oluşturulmasından önce komşularının çabalarıyla yıkılmıştır (Davies, 2011, s. 57-58). Dolayısıyla Hitler'in başka milletler üzerinde etkili olamamış, Nasyonal Sosyalizm Avrupa'nın dışında yayılma imkânı bulamamıştır.

2. Heidegger'in Nasyonal Sosyalizm'e Bakışı ve Tartışmalar

Kimi düşünürler Heidegger'in ne felsefesinde ne de yaşamında Nasyonal Sosyalizm ile herhangi bir ilişkisi olmadığını düşünürken, diğerleri onun tamamen Nasyonal Sosyalizm'in ideoloğu olduğu kanaatindedirler. Bazıları ise, onun Nazi olduğunu kabul eder, ancak militan değil de sıradan bir Nazi olduğu görüşündedirler. Nitekim Heidegger'in bu süreçte söyledikleri ve rektörlüğü sırasında yaptığı bir takım uygulamalar, ayrıca bunun üzerine yapılan tartışmalar her iki tarafa yönelik hareketler sergilediğini ve kesin bir duruşu olmadığını göstermektedir.

O dönemde, Hitlerin gözünün üniversitelerin üzerinde olduğunu görmekteyiz. Ona göre hem öğrenciler hem yöneticiler sosyalist değil nasyonalist olmalıdır. Bu doğrultuda "aydın kafaların partiye katılımlarıyla ortak gaye zafere daha çabuk ulaşır" der (Hitler, 2016, s. 500). İşte bu yüzden Heidegger'in partiye üye olmasını önemsemiştir. Heidegger de, Hitler gibi Sosyalizme sıcak bakmamıştır. Onun için Nasyonal Sosyalizm, Bolşevizm'in üzerindedir. Bunu ilk olarak teknolojinin eleştirisinden türetmiştir. Teknolojik çılgınlığa yakalanma noktasında Rusya da, Amerika kadar kötüdür ve korkutan şey insanın standardize olması ve yeryüzünün (dünyanın) yıkımıdır. İkinci olarak Heidegger üniversiteler, özellikle felsefe için eskiden olduğundan daha da umutludur. O, üniversitelerdeki çürümeyi tersine çevirmek için Führer'in ilkelerine ihtiyaç olduğunu vurgular. Bu çürüme ilk olarak, bilginin disiplinler içinde kuşatıldığı ve bilimlerin felsefenin egemen rehberliğinden ayrılmasıyla başlar. Bu çürüme ikinci olarak, özellikle bilimlerin özeleştirisidir, yani artan bir şekilde pragmatistlik, araçsalcılık teknolojik girişimcilik içinde daha çok servis araçları haline gelmiştir (Cooper, 1996, s. 50-51). Ona göre felsefenin yerini bugün siberetik almıştır (Spiegel, 1995, s. 32).

Heidegger, modern bilim ile tekniğin karşılıklı olarak birbirine bağımlı oldukları kanaatindedir (Heidegger, 1998, s. 22). Dolayısıyla modern teknik amaçlara bağlı bir araçtır. Tekniğin, araç olduğu düşüncesi ise insanı teknikle doğru bir bağıntıya sokmaya yönelik her girişimi koşullandırır. Yani her şey, tekniği araç olarak uygun şekilde manipüle etmeye bağımlıdır. Bu yüzden tekniği 'tinsel yönden elde tutmak' gerekir. Kısacası ona hâkim olunmalıdır. Fakat tekniğe hâkim olma iradesi ne kadar zorunlu hale gelirse, teknik de o kadar insanın denetiminden kaçıp kurtulma tehdidinde bulunur (Heidegger,

1998, s. 45). Ayrıca Heidegger'e göre teknoloji, teknolojinin özü ile eşit değildir. Biz bir ağacın özünü aradığımız zaman, kendisi bir ağaç olarak değil, her bir ağacı kaplayan, ağaç olarak diğer ağaçların hepsinde karşılaşılabilecek şeyin farkında olmak zorundayız. Aynı şekilde teknolojinin özü hiçbir şekilde teknolojik değildir. Bu yüzden biz sadece teknolojiyi yansıttığımız ve izlediğimiz sürece, asla teknolojinin özü ile ilişkimizi deneyimleyemeyiz, ona katlanmalıyız ve ondan kaçınmalıyız. Eğer tutkuyla onu teyit ya da inkâr etmezsek, her yerde teknolojiye zincirleniriz ve özgür kalamayız (Heidegger, 2002, s. 311).

Felsefenin, her zamankinden daha önemli ölçüde birbirlerine dayanarak aralarında iletişim kuran bağımsız bilimler içindeki gelişimi, onun yasal tamamlanışdır. Felsefe şimdiki çağda sona eriyor. O, kendi yerini, sosyal olarak etkin olan insanlığın bilimsel tavrında buluyor. Ancak, bu bilimsel tavrın temel niteliği, onun sibernetiği yani teknolojik niteliğidir. Modern teknolojiyi sorgulama gerekliliği, teknolojinin, dünyanın bütünselliğinin görünümünü ve insanın onun içindeki konumunu daha kesin bir biçimde tanımlaması ve düzenlemesiyle aynı ölçüde yok oluyor. Batı Avrupa düşüncesinde köklerini gördüğümüz dünya uygarlığının başlangıcı felsefenin sonu anlamına gelmektedir. Biz, hemen şimdi başlayan dünya uygarlığının, insanın dünyadaki konukluğunun biricik ölçütü olarak teknolojik-bilimsel endüstriyel niteliği, bir gün alt edebilmesi olanaklılığını düşünüyoruz (Heidegger, 2001, s. 70-72).

54

Bu doğrultuda Heidegger, 1933'te dostu Karl Jaspers'a (1883-1969) "dizginleri ele almak gerek" demiştir. Çünkü Almanya'da işsizlik, ekonomik kriz, iç savaş, komünist devrim tehlikesi gibi sebeplerin yanı sıra bunlarla başa çıkamayan güçsüz bir iktidar vardır. O, yeni bir başlangıç gerektiğini ve Nasyonal Sosyalist güçlerle birlikte olmak isteğini çevresine duyurmuştur (Safranski, 2008, s. 328-329). Nitekim Hitler'in 1933'te "*Barış Konuşması*"nda "kendi milliyetine sınırsız sevgi ve sadakatini" açıklaması ve ayrıca bunun diğer milletlerin ulusal haklarına da duyduğu saygıyı ifade etmesi onun başlangıçta Yahudi çevrelerce de kabul görmesini sağlamıştır (Safranski, 2008, s. 331). Dolayısıyla Hitler'in kısa zamanda Almanya'ya birçok toprak katmasının önemli nedenlerinden biri propaganda aracını çok iyi kullanmasıdır. Öyle ki işgal edeceği yerleri propaganda ile kitleleri etkileyerek, kolayca teslim almıştır.

Ayrıca Nasyonal Sosyalist Parti Almanya'da birçok işsize iş vermiş ve onlara Heidegger'in deyimiyle *Dasein* kabiliyeti kazandırmıştır. Versailles antlaşmasının tek taraflı olarak yok hükmü ve Milletler Cemiyetinden çıkmak da *Dasein*'in kendi özünü koruma ve kurtarma talebidir. Bunun dışında Heidegger'in, Hitler'in ilhak politikasını da desteklediği söylenir. Çünkü kendisi de Alman olduğu halde Reich sınırları dışında yaşadığı için oraya ait sayılmamayı bir skandal olarak nitelendirdiği ifade edilir (Safranski, 2008, s. 414). Nitekim Heidegger'in onayladığı haysiyet divanı düzeni taslağında şu cümle yer almaktadır: "Bünyemizi aşağılık öğelerden temizlemek ve gelecekteki yozlaşma kampanyalarına karşı önlem almak istiyoruz." (Safranski, 2008, s. 363). Ayrıca 1916'da "kültürümüzün ve üniversitemizin Yahudileştirilmesi kuşkusuz ürkütücüdür" demiştir. Ona göre Alman ırkının

zirveye erişmek için içsel bir güce gereksinimi vardır. Yine 1920’de yaşanan kriz nedeniyle erzak biriktirme ihtiyacı doğmuş ve bundan dolayı Yahudiler büyük miktarda sürü hayvanı satın almışlardır. Bunun üzerine Heidegger “Her taraf Yahudiler ve hilebazlarla dolup taşıyor” demiştir. Bunun dışında 1928’de bir kürsü için yapılan büyük dalavereler arasında Harold William Bauer’in (1908-1942) bilirkişi raporuna: “Tabii ki, Yahudiler en iyileridir” der. Ayrıca Johann Christian Friedrich Hölderlin (1770-1843) hakkındaki akademik safsataları okuduktan sonra “bazı anlarda seve seve zeka namına Antisemit olmak isteyebiliyorsunuz” demiştir (Badiou & Cassin, 2011, s. 46-47). Dahası Jaspers ile son konuşmasında kızgın ve öfkeli bir ifadeyle “Almanya’da bu kadar çok felsefe profesörü olması bir saçmalık, sadece iki üç tanesinin kalması yeter” demesine karşın Jaspers, “Peki, hangileri?” diye sorduğunda, Heidegger’in imalı bir şekilde sustuğunu dile getirir (Safranski, 2008, s. 333).

Oysa Heidegger’in, modern bilim ve teknik üzerine yaptığı değerlendirmelerine bakacak olursak, onun, yeniçağı teknikleşmiş, araç haline gelmiş bilim ve Tanrı’dan arındırma olarak gördüğü söyleyebiliriz. Bunların altında metafiziksel bir tutum, varolan hakkında bütün yaşam alanlarını belirleyen bir tutum vardır. Bu da, insanın yapıp etmelerinde önemli olanın ne olduğu ile ilgilidir. İnsan kendini dünyaya fırlatılmış gibi görmez artık, ayağa kalkar. Çünkü özne haline gelen insan için dünya, nesnelere tecessümüdür ve onlara hükmetmek, onları tüketmek ve nihayetinde yok etmek için oradadır. Ancak bu durum her zaman böyle değildir. Kadim Yunan’da varlık, görünüştür. Sadece görünen şey vardır. Dünya pasif olarak izlenir, müdahale edilmez (Safranski, 2008, s. 417-418). Oysa modern insan doğayı, bir depo, bir mal gibi açıklar. Bunun sebebi nesnesi haline getirdiği bir dünyanın çarklarından biri haline gelmiş, eylemlerinin sonucunu düşünmeyip, sorumluluk yüklenmemiştir (Towarnicki, 2002, s. 41). Modern insan doğaya, ona meydan okuma anlamında saldırır. Yani o, en az masrafla en yüksek ürüne ulaşmayı amaç edinir. Modern tekniğe tamamıyla hâkim olan şey doğanın gizini-açma, doğaya meydan okuma anlamında ona bir saldırdır. Böylece doğada gizlenmiş enerji ortaya çıkarılacak, dönüştürülecek ve depolanacaktır (Heidegger, 1998, s. 55-58). Dolayısıyla doğanın gizemi çözülmüş olacaktır.

Bilimi tekrar doğanın gerçekliğine yöneltmek için Heidegger’in kafasında izci kampı ile Platon akademisinin bir karışımı olan bir “*bilim kampı*” projesi vardır. Bu bir Doçentlik akademisi projesidir. Ona göre böylelikle Hristiyanlığın ideolojisi ve pozitivism aşılacak, bilim tekrar doğanın ve tarihin yaşamsal gerçekliğine uyanacaktır. Hedef ise katılımcıların kendilerini yeni *Dasein* güçlerine açabilmeleridir. İlk deneme için bir grup öğrenci ve doçent seçen Heidegger bir takım talimatlar vermiştir: “Hedefe yürüyerek ulaşılabilecektir ... SA ve SS hizmet kıyafeti, gerekirse kolluk ile çelik miğferli üniforma ... Asıl kamp işleri, Alman zihninin ve tininin gelecekteki yüce okuluna savaşarak ulaşmanın yolları ve araçları hakkında düşünmeye adanır.” Amacı devrimin ruh halini uyandırmaktır (Safranski, 2008, s. 374-375). Görülüyor ki Heidegger’in ülkenin liderliğinde gözü olmasa da üniversitenin lideri olmak istemiştir. Oysa

Heidegger'in rektörlükten hemen ayrılmasını isteyenler vardır. Çünkü Heidegger bu uğraşlara çok değer verse de bir takım profesörler Nasyonal Sosyalist öğrenci derneğinin düzenlediği savaş sporu alıştırma ve çalışma görevi uğraşlarından dolayı derslerin boş geçmesinden rahatsız olmuşlardır (Safranski, 2008, s. 384).

3. Nazizm'in İdeoloğu

Heidegger'e göre insan eskiden sadece gerçek olanı keşfetmek ve onu seyretmekle ilgilenirken, günümüzde aynı insan kendisini gitgide gerçekliğin belirleyici merkezi olarak görmeye başlamıştır (Heidegger, 1998, s. 18). Modern dönemin ben-merkezciliği, insanı hükmeden olarak görüp, eylemin amacını araçsal hedeflere indirgemıştır. Oysa Heidegger, Aristoreleşçi ve Platoncu felsefeyle yeniden insanın eylemini anlam ve doğruluk yolundaki bir arayış olarak görmüştür. Ona göre metafizik, varolanı evrenselliği içinde ve olduğu gibi, zihnimize tekrar kazandırmak için varolanın ötesini araştırmaktır (Heidegger, 2003, s. 51). Öyle ki doğruluğun araştırılması, iyiliğin araştırılmasıyla yakından ilişkilidir. Heidegger için davranış, kendi başına değildir, dünyanın ve varlığın işaretine bir karşılık vermedir. Dolayısıyla eylemi sonuçlarla özdeşleştirmeyi reddeder (Dallmayr, 2010, s. 421-423). Ona göre dünya, önünde endişe duyulan şeydir (Heidegger, 2004, s. 272).

56

Çağdaş insan karşısına çıkan her şeye hâkim olma isteği içerisindedir. Teknik de her şeyi 'nesnellikle' ele almaktadır. Modern teknisyenden beklenen ise, her veriye düzen vermesi, insani olan ya da olmayan her varlığı 'işler hale sokabilmesi' ve her tür problem için çözümler üretebilmesidir. O, şeyleri daima denetim altında tutmaktadır (Heidegger, 1998, s. 20). Bu aynı zamanda denetimi sağlayacaktır.

Heidegger'in bu Varolan'dan Varlık'a gitme düşüncesinin, Nasyonal Sosyalizmin hizmetine sunulduğu yönünde görüşler vardır. Tam da bu noktada Almanya'nın Nasyonal Sosyalizm sayesinde Varolan'a atılmışlıktan kurtulup, tekrar Varlık alanına geçeceği ileri sürülür. Hitler tarihin belirlendiğine inanıyordu, işte onun bu görüşünü yansıtır şekilde Heidegger tarihin Varlık ile belirlenmiş olduğunu ifade ettiği söylenmiştir (Hühnerfeld, 2006, s. 114-115) Belkide Varolanlar dünyası Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan ve çok ağır şartları içeren, hatta Sevr Anlaşmasına benzetilen Versailles anlaşması nedeniyle aciz konuma düşürülmüş olan Almanya'ydı.

Fırlatılmışlık bir Varlık-türü olarak bir varolan-şeye aittir ki, her durumda olanaklarının kendileridir, dahası, öyle bir yolda ki, kendini onlarda ve onlardan anlar (kendini onlar üzerine tasarlar)...oradaki-Varlığın sıradan gündelikliği düşüşte açığa-serilen, fırlatılmışlıkta tasarlayan dünyadaki-Varlık olarak belirlenebilir ki, onun için "dünya"nın ortasında Varlığında ve Başkaları ile birlikte-Varlığında en öz 'Olabilme'sinin kendisi önemlidir (Heidegger, 2004, s. 264-265).

Ayrıca, Heidegger, *Varlık ve Zaman*'da varoluş ideali, bireyin kendisine göre özgürce biçilmiş olsa da, bunun bireysellik olarak anlaşılmasını istemez. Bu yüzden fırlatılmışlığın yönleri olarak kendi *Dasein* taslağımızın içine alınması

gereken cemaatin ve milletin olgusal *Dasein* güçlerini vurgular. Yani kendi *Dasein*'min fırlatılmışlığını kabullenen herkes ait olduğu milleti seçemeyeceğini, milletin içine fırlatıldığını, o tarihin, kültürün, geleneklerin içine doğduğunu anlamak zorundadır. Bu ona göre (bireyin milletle bulaşması) kaderdir. Bu kaderi millet bilinçli olarak üstlenebilir, yani sorumluluğunu almaya hazırdır. Dahası milletin meselelerini kendi meseleleri haline getirir. Öyle ki yaşamını kurban etmeye hazır olacak kadar bu milletin gelenekleri arasında kendine kahramanını seçer. Ancak onun için yine de birey kendi sorumluluğunu feda etmez. Millet ile dosdoğru bir ilişki, kişinin kendi benliğiyle ilişkisidir. Ancak kendi benliğinden kaçmak için milleti arayan herkes ona göre gayrisahih davranmış olur. Çünkü millet herkesin dünyasından başka bir şey değildir (Safranski, 2008, s. 302-303). Heidegger'e göre:

[...] eğer dünyadaki-Varlık olarak yazgıya-bağlı oradaki-Varlık özsel olarak Başkaları ile Birlikte-Varlıkta varoluyorsa, 'tarihsel olayları' birlikte-'tarihsel olaylar'dır ve *talih* olarak belirlenirler. Topluluğun, halkın 'tarihsel olaylarını' böyle belirtiriz. Talih kendini tekil yazgılardan derleyip toparlayan birşey değildir, tıpkı birbiri-ile-birlikte-Varlığın birçok öznenin birarada yer alması olarak kavranamayacak olması gibi. Aynı dünyada birbiri-ile-birlikte-Varlıkta ve belirli olanaklar için kararlılık içinde, yazgılara yolları önceden gösterilmiştir. İlk iletişiminde ve kavgada talihin gücü özgür olur. Oradaki-Varlığın yazgıya bağlı talihi, onun 'kuşağı'nda ve onun kuşağı için, oradaki-Varlığın tam asıl 'tarihsel olaylarını' oluşturur (Heidegger, 2004, s. 541).

Öyle ki Heidegger'e göre ulusçuluk, boş bir evrenselcilikle genişletilir ve sistem haline getirilir. Bireycilik, tarihi olmayan bir kolektivizm aracılığıyla ne kadar *humanitas* haline getirilip yüceltilirse, ulusçuluk da bunu evrenselcilikle o kadar başarabilir. Ona göre "*Kollektivizm, insanın bütünlük içindeki öznelliğidir*" (Heidegger, Hümanizm Üzerine, 2015, s. 33). Ayrıca Heidegger 1934'te işsizlerin topluma katılması için bir program düzenler ve orada eğer devlete ve milletin bütününe hizmet edebilirlerse *Dasein* kabiliyetinde olacaklarını ifade eder. Bu yüzden iş sağlamak ulus devletin ödevidir. İkinci ödeviyse, Alman milletin her çalışanın neden ve niçin bulunduğu yerde durduğunu bilmek zorundadır. Ona göre ancak bu şekilde birey milletin bütünü ve kaderi için kök salabilir (Safranski, 2008, s. 373).

Bunun dışında Heidegger, kent ve kırsal ayrımını dile getirdiği "*Biz Neden Taşrada Kalıyoruz?*" adlı çalışmasında kentlilerin, kırsal alandan sadece hoşlanıp seyrettiklerinden bahseder. O ise bundan nefret eder. Yani kentliliği, kolay, güvenli, tehlikesiz yaşam tarzı olarak görür ve bundan duyduğu tiksintiyi dile getirir. Kırsal alan zor, zahmetli, tehlikelidir (Hühnerfeld, 2006, s. 117-118). Belki de kendisi Messkirch'de fakir bir ailede dünyaya gelen Heidegger'i bu düşünceye sevk eden, yaşadığı şartlar olmuştur. Çünkü ailesi Katolik ve babası kilise kayyumu olan Heidegger'in yaşadığı dönemde çoğunlukla fakir olan Katolik çocuklar eski/yaşlı (old) Katoliklerin zengin çocukları tarafından hor görülmüş, alay edilmiş, dışlanmıştı (Farias, 1989, s. 14). Taşralı Heidegger için şehirlilik bu yüzden tiksinti uyandırmış olabilir.

Hiç kuşkusuz oradaki-Varlık fırlatılmış olarak kendisine ve kendi 'Olabilme'sine teslim edilmiştir, ama *gene de dünyadaki-Varlık olarak* fırlatılmış olmakla, bir "dünya"ya boyun eğmiştir ve olgusal olarak Başkaları ile birlikte varolur. En yakından ve çoğunlukla 'Kendi' İnsanda yitmiştir (Heidegger, 2004, s. 540).

Nasyonal Sosyalizm, Almanya'nın yenilgisi, kişisel aşağılanma gibi olaylar Heidegger'i derinden etkilemesine rağmen, Batı'nın kurtulacağına olan inancını hiç bir zaman yitirmemiştir. Ayrıca Batı'nın çöküşünü insanın varlıktan kopmasının sonucu olduğunu söyler (Zimmerman, 2011, s. 182). Bu noktada Heidegger, Kierkegaard, Jaspers, Marcel gibi düşünürleri de eleştirir. Onların hayali çabaları bu karanlık gidişati aydınlatmaktan uzaktır. Çünkü ona göre teknolojinin kader mahkûmuyuz ve yüzeysel çözümleri kabul edersek eğer, onun ağına düşeriz. Ve bu yaşanan buhran tüm Avrupa tarihini kapsamaktadır. Bilimsel rasyonellik ve teknoloji de bunun baş örnekleridir. Bu yüzden dönüşüm unutulmuş ve asli olanın gizli kaldığı en derin seviyede gerçekleştirilmelidir. Asli olandan kastı ise, bize yakın olduğu halde bizim ona yabancılaştığımız şeydir (Skirbekk ve Gilje, 2006, s. 577). Bunun da Antik Yunan'a dönerek keşfedileceğini düşünür.

Fakat rektörlük konuşmasına baktığımızda Alman üniversitesinin, Alman halkının kaderini yönetenlerin ve koruyanların eğitimini üstlendiğini söylediğini görmekteyiz. Ayrıca kaderin bilgidен daha güçlü olduğunu savunur. Ona göre bilim, halkın devletin esenliği için vardır (Hühnerfeld, 2006, s. 110-112). Bu yeni bilim Alman insanını karşısında hep güçsüz kaldığı Varlık adına, Varolan içinde güçlü tutmak görevini üstlenmelidir. Akademik özgürlük kavramı artık yerini Alman öğrencilerin geleceğe yönelik yükümlülük ve hizmetine bırakır. Halkla bütünleşmek ilk yükümlülüktür. Ulusa saygı ikincisi, Alman halkının misyonunu gerçekleştirmek ise üçüncüsüdür der. Böylece tinsel misyonla halk devletin kaderine bağlanır (Hühnerfeld, 2006, s. 113-114).

4. İddialara Yanıt

Der Spiegel dergisi 1966'da Heidegger ile bir söyleşi yapmak istemiş ve Heidegger'in şartı üzerine de bu söyleşiyi 1976'da yayınlamıştır. Söyleşide Heidegger'e kamuoyunda hakkında çıkan iddialar sorulmuştur. Öncelikle rektörlüğe Nasyonal Sosyalizme yakınlığından dolayı getirildiği iddiası üzerine, kendinden önceki rektör Profesör von Möllendorf'un Freiburg Üniversitesi rektörlük görevinde Nisan 1933'te iki hafta kaldıktan sonra görevden alındığını ve aralarındaki konuşma sonrası bu görevi Heidegger'in üstlenmesi gerektiğini söylediğini ifade eder. İddia edildiği gibi rektörlüğü sırasında Yahudilere uyguladığı haksız uygulamalar olup olmadığı sorusuna da rektörlüğünün ikinci günü Nasyonal Sosyalist öğrencilerin *Yahudiler Konusunda Afiş*'in yeniden asılmasını istediklerini fakat bunu reddettiğini ifade eder. Dolayısıyla söylentilerin asılsız, bir iftiradan ibaret olduğunu söyler (Spiegel, 1995, s. 12-13).

Bunun üzerine Spiegel, 1933 sonbaharında Heidegger'in söylediği ifadeyi sorar ona: "Tezler ve fikirler varlığınızın kuralları olmasın. Alman gerçekliğinin

bugünü ve geleceği ve onun yasası, yalnızca ve bizzat Führer'dir." Bu soru karşısında Heidegger, eğer parti ile uzlaşmaya gitmezse işin içinden çıkamayacağını bildiğini söyler. Ve bugün olsa onları yazmayacağını, nitekim 1934'ten sonra bir daha böyle şeyler söylemediğini ifade eder (Spiegel, 1995, s. 16-17).

Yine bu söyleşide Yahudi yazarların kitaplarını üniversitenin felsefe seminerinin kitaplıklarından çıkartmak istemekle suçlanması karşısında, bu kitaplık üzerinde bir yaptırım gücü olmadığını söyler. Kitap yakma eylemlerinde öğrencilerle birlikte bulunduğu sorusuna Üniversite önünde yapılacak kitap yakma eylemini yasakladığını ifade eder (Spiegel, 1995, s. 17). Jaspers ile uzun yıllar süren dostluğunu eşinin Yahudi olması dolayısıyla bitirdiği suçlamasını da reddeder. Ayrıca kendisi Yahudi olan hocası Edmund Husserl'in (1859-1938) de üniversite ve felsefe semineri kitaplığına girmesini yasakladığı yolundaki iddiaların iftira olduğunu söyler. Ancak Husserl ile arası bozulmuştur, nitekim Husserl kamuoyu önünde onun düşüncesine karşı tavır almıştır. Heidegger bu durumu anlamadığını, rektörlüğü sırasında bakanlığın isteği sonucu iki Yahudi profesörün görevden alınması talebini kişisel girişimleri ile engellediğini, oysa söylenenler doğru olsa bunu yapmamış olması gerektiğini ifade eder (Spiegel, 1995, s. 18-20). Tabii Heidegger'in bu davranışının taktik olduğunu söyleyenlerde olmuştur. Çünkü Heidegger onlara göre rejime verdiği destekten dolayı hiçbir zaman kamuoyu önünde özür dilememiş ya da yanıldığını söylememiştir. Sessiz kalmayı tercih ettiğinden dolayı Nasyonal Sosyalist Partiye olan desteğinin her zaman devam ettiği iddia edilmiştir. Oysa 1936'dan sonra öğrencileri Heidegger'in rejim hakkında iğneleyici konuştuğunu söylemişlerdir. Parti tarafından takibi ve yazılarının yayınlanmaması da parti ile aralarındaki sürtüşmenin bir göstergesidir.

Hitler aydın kafaların, bilim adamlarının partiye katılımıyla daha çabuk zafere ulaşılacağı kanaatinde olduğundan dolayı Heidegger'in partiye üye olmasını önemsemiştir. Fakat Heidegger rektörlük görevini aldıktan on ay sonra istifa etmiştir. Heidegger bunun sebebinin partiye rağmen bir şeyler yapamaması olduğunu ifade eder. Yani bakanlık düzeyinde rektörlüğüne müdahaleler olduğu, dolayısıyla yapmak istediklerini partiye rağmen başarıya ulaştıramayacağını gördüğü için de istifa ettiğini söyler. Ayrıca rektörlüğe getirilmesi üzerine bir sürü yorum yapılmasına karşın basın istifasını es geçtiğini ifade eder. Bunun dışında kendinden sonra göreve getirilen rektör için, partinin "Üniversitenin ilk Nasyonal Sosyalist rektörü" ifadesini kullandığını belirtir. Bu dönemden sonra da parti tarafından sürekli gözetim altında olduğunu da belirtmiştir. On ay Nasyonal Sosyalizmi destekledikten sonra kimilerine göre hatasını anlamıştı ve muhalif olmaya başlamıştı. Ayrıca kendisi de verdiği röportajında 1934 yaz aylarında mantık, 1934-1935'te Hölderlin üzerine ve 1936'da da Nietzsche üzerine dersler verdiğini, bundan dolayı da bilen herkesin bunların Nasyonal Sosyalizm ile bir hesaplaşma olduğunu anlamış olduğunu ifade eder (Spiegel, 1995, s. 22-23).

Heidegger, insanın fırlatılmışlığıyla değil, tasarımlarıyla yargılanması gerektiği görüşündedir. Bundan dolayı hizmetlerini takdir ettiği, sıkıntı içinde olan Yahudi meslektaşlarına yardımcı olduğunu ifade eder. Nitekim iki Yahudi profesörün atılmasını engellemeye çalıştığını, Yahudi olan bir asistanı Freiburg'da tutamasa da, ona Cambridge'de bir araştırma bursu ayarladığı söyler. Bunun üzerine Sebastian Haffner Heidegger'de "rekabete dayalı Yahudi düşmanlığı" olduğunu, ama onların asimilasyonunu kabul etmediğini iddia etmiştir. Ona göre Heidegger Yahudileri özel bir grup olarak görmüştür. Çünkü Yahudiler, kültür içinde baskın ve nüfuslarıyla orantısız bir konuma sahiptiler (Safranski, 2008, s. 364-366).

Dostu Jaspers de partiyle ilişkiler kurmak istemişse de eşi Yahudi olduğu için ona hep şüpheyle bakılmıştır. Nazi döneminde dışlanan Jaspers, savaş sonrasında ise, çok saygıdeğer olmuş ve milletin vicdanı haline gelmiştir. 1945'te Jaspers'den Heidegger'in Yahudi düşmanlığıyla ilgili bilirkışı raporu yazması istenmiştir. O da: "Bu soruyla ilgili her zaman çekimser kalmamıştır. Kabul etmem gerekir ki, bu, başka vakalarda Yahudi düşmanlığının vicdanını rahatsız ettiğini keyfini kaçırdığını dışlamamaktadır" diye yazar. Ona göre belki Heidegger bu eylemleri desteklemiyordu, ancak sinesine çekiyordu. Öyle ki Hannah Arendt (1906-1975), Elisabeth Blochmann (1892-1972), Karl Löwith (1897-1973) gibi yakın çevresinden insanlar Almanya'yı terk etmek zorunda kaldıklarında, yine Nasyonal Sosyalist harekete bağlı kalmıştır. İlk toplama kampları kurulduğunda, ilk sürgün listeleri dağıtıldığında, hatta Yahudi öğrencilere saldırıldığında da bu harekete aidiyet hissettiği söylenmektedir. Ayrıca yayınevının baskısı üzerine *Varlık ve Zaman*'ın ön sayfasındaki Husserl'e ithafını geri çekmiştir. Son dönemlerinde Heidegger'in parti politikalarını eleştirmeye başlaması bile ona göre, Yahudi düşmanlıklarından duyduğu üzüntüden değil de, burjuva güçlerine verilen tavizlere kızdığı içindir (Safranski, 2008, s. 367-370).

Jaspers, Heidegger'in 1937'de kendisi üniversiteden kovulurken sessiz kaldığı için duyduğu üzüntüyü 1950'de ona şu şekilde ifade ettiğini belirtir: "... 1933'ten beri evinize gelmediysem, bunun nedeni orada Yahudi bir kadının yaşaması değil, yalnızca utanç duyuyor olmamdır" (Towarnicki, 2002, s. 49). Heidegger, bir diğer itirafında ise rektörlüğündeki başarısızlığının ardından doğrudan siyasi faaliyetlerde bulunmanın kendine göre olmadığını anladığını belirtir. Nitekim rektörlükten sonraki dönem K. Jaspers'e zor bir başlangıç olduğunu yazmıştır: "... gerçekten aşılması gereken o iki kazık-köklenimin inancıyla hesaplaşmak ve rektörlüğün başarısızlığı- bana yetiyor (1.7.1935, BwHJ, 157)." (Safranski, 2008, s. 401). Görülen o ki üniversitedeki iktidarı ele geçireceğini ümit eden Heidegger, felsefesinin bunu başaramamasından dolayı tekrar felsefi yalnızlığına dönmüştür. Savaş sonrası Almanya'yı işgal eden güçlerin 1945'te Nasyonal Sosyalizm'den arındırma davalarında yargılanmış, ancak yılmamış kendini ve itibarını yeniden inşa etmiştir.

Sonuç

Heidegger'in eşi Elfride'ye yazdığı mektuplarda Yahudi ya da Nasyonal Sosyalizm ile ilgili sarsıcı herhangi bir şeye rastlanmamıştır. Tabii bu mektupların yayınlanan kısmı çok azdır. Geri kalan mektupların kayıp mı olduğu yoksa tahrip mi edildiği bilinmemektedir (Badiou & Cassin, 2011, s. 36-37). Kesin olan şu ki Yahudilere yönelik kıyıma sessiz kalmıştır. Kamuoyu önünde de bu sessizliğinden dolayı herhangi bir açıklama yapmamış, ya da rektörlüğü sırasında Yahudilere yönelik tavrından dolayı bir özür dilememiş ya da pişmanlığını ifade etmemiştir.

Kendisi de bir Yahudi olan ve başlangıçta Heidegger hayranı olup daha sonra Yahudilere yapılan zulümlere sessiz kalmasını sindiremeyen Emmanuel Levinas'a (1906-1995) göre istenç, sorumluluğu inkâr etme konusunda, yani anlamlı dünyayı görmezden gelmek konusunda özgür değildir. Zulme sessiz kalabilmek demek, *Başkası*'nın yüzünün bizi davet ettiği çağırışı görmezden gelmek, onu kabul etmemek demektir. (Visker, 1988, s. 194-195). Ancak 1945'te savaş bitip Hitler yenildikten sonra özellikle çevrenin ve Fransa'nın baskısı, Yahudi düşmanlığı ve Hitler'e teorik arka planı sunduğu gibi iddialar dolayısıyla yargılanma süreci geçiren Heidegger, kendisinin de ifade ettiği gibi, eğer Hitler'in partisi ile iyi geçinmek için bunları söylediye aynı şekilde kendini aklamak için bu iddiaları yalanlıyor olamaz mı?

Heidegger üniversitenin özerkliğine vurgu yapmış ve politika tarafından akademik dünyanın belirlenmesine karşı çıkmış ve bunun üzerine rektörlük görevinden istifa etmiştir. Bundan sonra kimilerine göre sınıfları izlenmiş, hatta Gestapo tarafından kapatılarak ders vermesi engellenmiştir. Oysa Hugo Ott ve Victor Farias, Heidegger'in doğruları söylemediğini, nitekim 1945'e kadar Nazi partisinin aidaat ödeyen bir üyesi olduğunu iddia etmiştir. Çünkü 1942'de bir konferansta Amerika'nın Anglo-Sakson dünyasının Avrupa'yı yok etmeye karar verdiğini söylemiştir. 1951'de de savaşın hiçbir şeyi belirlemediğini, bir teknolojik üstünlüğü ortaya koyduğunu, dolayısıyla bir manevi dönüşüm gerçekleştirmediğini iddia etmiştir (Zimmerman, 2011, s. 91-93).

Heidegger yenedünyanın kurulmasında en tehlikeli rolü ve riski Almanların aldığı görüşünü paylaşıyordu, belki bu yüzden ona göre ahlaki bir suç yoktu ortada. Ayrıca ona göre, Alman halkı bu olağanüstü misyona çağrılıydı (Zimmerman, 2011, s. 239). Nasyonal Sosyalizme sempati duymuştu ve Almanya'nın kurtuluşu için bu partiden umutluydu. Fakat gelişmeler farklı sonuçlar yaratmıştı.

Sonuç olarak Nazi Almanya'sının yenildiği savaş sonrasında açılan Nazilerden arındırma davasında Heidegger 1949'da "İşbirlikçi Cezai tedbir yoktur" kararıyla aklanmıştır (Safranski, 2008, s. 520). Ancak Nazi karşıtları Heidegger'i katı bir Nazi olarak nitelendirmiş, Nazi yanlılarıysa Nasyonal Sosyalizme inancının eksik olduğunu düşünmüştür. O Nasyonal Sosyalistçilik oynamakla da itham edilmiştir. Yani her iki tarafında eleştirisine maruz kalan

Heidegger belki de her iki tarafa da yönelik eylemlerde bulunduğu için ve net bir tavır sergilemediği için bu nitelendirmelere maruz kalmıştır.

KAYNAKÇA

Badiou, A., & Cassin, B. (2011). *Heidegger, Nazizm, Kavlar, Felsefe*. (Çev. H. G. Özkoray). İstanbul: MonoKL.

Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma.

Cooper, D. E. (1996). *Thinkers of Our Time Heidegger*. London: The Claridge Press.

Dallmayr, F. R. (2010). Eyleme ve Var Olmaya Bırakma: Kaynaksal Praksis Üzerine Heidegger. Ö. Aktok, & M. Bal (Ed.). *Heidegger*. (Çev. Ö. Aktok). (s. 403-423). Ankara: Doğu Batı.

Davies, N. (2011). *Avrupa Tarihi • Elif Topçugil*. (Çev. B. Çığman, S. Kaya, K. Emiroğlu, & E. Toğçugil). Ankara: İmge.

Farias, V. (1989). *Heidegger And Nazism*. United States of America: Temple University Press, Philadelphia.

Göze, A. (2000). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. İstanbul: Beta.

Hançerlioğlu, O. (1976). *Felsefe Ansiklopedisi* (Cilt 4). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Heidegger, M. (1998). *Tekniğe İlişkin Soruşturma*. (Çev. D. Özlem). İstanbul: Paradigma.

----- (2001). *Zaman ve Varlık Üzerine*. (Çev. D. Kanıt). Ankara: a yayınevi.

----- (2002). The Question Concerning Technology. D. F. Krell (Ed.). *Basic Writings-Martin Heidegger* (ss. 307-341). London: Routledge.

----- (2003). *Metafizik Nedir?* (Çev. M. İpşiroğlu, & S. Yetkin). İstanbul: Kaknüs.

----- (2004). *Varlık ve Zaman*. (Çev. A. Yardımlı). İstanbul: İdea.

----- (2015). *Hümanizm Üzerine*. (Çev. Y. Örnek). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.

Hitler, A. (2016). *Kavgam*. (Çev. G. Birol). Ankara: Yason .

Hühnerfeld, P. (2006). *Heidegger-Bir Filozof, Bir Alman*. (Çev. D. Özlem). İstanbul: İnkılâp.

Macit, M. H. (2006). *Faşizm ve Nazizm*. Ankara: Savaş.

Pöggeler, O., & Alleman, B. (1994). *Heidegger Üzerine İki Yazı*. (Çev.D. Özlem). Ankara: Gündoğan.

Safranski, R. (2008). *Heidegger-Bir Alman Üstat*. (Çev. A. Nalbant). İstanbul: Kabalcı.

Sander, O. (2013). *Siyasi Tarih (1918-1994)*. Ankara: İmge.

Skirbekk, G., & Gilje, N. (2006). *Antik Yunan'dan Modern Döneme Felsefe Tarihi*. (Çev. Ş. Mutlu, & E. Akbaş). İstanbul: KCSİT.

Spiegel, D. (1995). *Profesör Heidegger, 1933'te Neler Oldu?*. (Çev. T. Ilgaz). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Towarnicki, F. D. (2002). *Martin Heidegger-Anılar ve Günlükler*. (Çev. Z. Durukal). İstanbul: Yapı Kredi.

Visker, R. (1988). *Dis-possessed: How to Remain Silent "after" Levinas. Levinas and Lacan, The Missed Encounter*. Albany USA: State University Of New York Press.

Zimmerman, M. E. (2011). *Heidegger-Moderniteyle Hesaplaşma/Teknoloji, Politika, Sanat*. (Çev. H. Arslan). İstanbul: Pradigma Yayıncılık.